

“Katılımcı Bütçelemede Katılımın Belirleyici Faktörleri: Bir gelişmiş ülke ortamından ne öğrenebiliriz?” (*Determinants of Participation in Participatory Budgeting: What can we learn from a developed country setting?*)

22 Aralık 2016 tarihinde, Development Analytics İstanbul’da, “Kalkınma Seminer Dizileri: Genç Bilim İnsanları” (*Development Seminar Series: Young Scholars*) Chicago Illinois Üniversitesi Siyaset Bilimi Bölümü’nde doktora adayı ve öğretim üyesi olan Mine Tafolar, “Katılımcı Bütçelemede Katılımın Belirleyici Faktörleri: Bir gelişmiş ülke ortamından ne öğrenebiliriz?” (*Determinants of Participation in Participatory Budgeting: What can we learn from a developed country setting?*) başlıklı bir sunum yapmıştır. Kadıköy Belediyesi Akademi adına Egecan Erdoğan, semineri takip etmiştir.

Etkinlik kapsamında ilk olarak, katılımcı bütçelemenin ne olduğuna ilişkin bilgilerin paylaşılırken ikinci kısmında Chicago örneğine ilişkin bilgi ve gözlemlere yer verildi. Son bölümde ise örnek üzerinden uygulamanın artı ve eksilerine ilişkin bir tartışma yürütüldü. 1989’da Porto Alegre’de (Brezilya) başlayan uygulamanın daha sonra diğer Latin Amerika ülkelerine ve Afrika’ya yayıldığını; çoğunluklu yerel yönetimler tarafından benimsenen bir uygulama olduğunu belirten Tafolar, uygulamayı, doğrudan demokrasiyi güçlendirmek için bir araç olarak değerlendirebileceğimizi ama uygulamaya getirilen eleştiriler de bulunduğu dikkat çekti. Konuşmacı, evrensel ölçekte, 1500’den fazla yerleşim biriminde katılımcı bütçeleme yapıldığını sözlerine ekledi.

Konuşmasının ikinci kısmında Chicago örneğine ilişkin verileri paylaşan Tafolar, şehrin güçlü başkan – meclis (*strong mayor – council*) modeliyle yönetildiğini hatırlatarak belediye başkanının doğrudan seçim yoluyla göreve geldiğini, alınan çeşitli kararları veto hakkı da dâhil olmak üzere geniş yetkilere sahip olduğunu belirtti. Kıdemli belediye meclis üyelerinin (*aldermen*), geniş yetkilere sahip belediye başkanı karşısında daha az siyasi güce sahip olduğuna dikkat çekti. Kıdemli belediye meclis üyeliği mönü ödeneği (*aldermanic menu money*) adıyla anılan ve belediye meclisi tarafından tahsis edilen bir ödenek, genellikle mahalleden (*neighborhood*) büyük ama ilçeden (*district*) küçük nitelikteki seçim bölgeleri olan semt büyüklüğündeki idari birimlere (*ward*) katılımcı bütçe uygulaması yapmaları için verilmektedir.

Katılımcı bütçe uygulaması, ilk olarak, 90’lı yıllarda, 49. Semtte (*49. Ward*) başlatılıyor. Semtlerin sınırları nüfusa göre değişkenlik gösterecek şekilde düzenlendiği için (bu sayede semtlerin nüfusu birbirlerine yakın olacak şekilde 50-55 bin arasında seyrediyor) her semte, katılımcı bütçe uygulaması için, 1,3 milyon ABD Dolarlık bir bütçe tahsis ediliyor. Her şehir sakini başına, ortalama 22.000 ABD Doları bütçe ayrılmış oluyor. Katılımcı bütçe uygulaması, sekiz semtte (10, 17, 29, 31, 35, 36, 45 ve 49) uygulamaya geçmiş durumdadır. Oylamalara katılım için ABD vatandaşı olunması şartı aranmıyor. Belgesiz göçmenler de oy kullanabiliyor. Katılımcı bütçeler, sadece altyapıya ilişkin konular için (örn: sokakların onarımı, duvar resimleri, köpek gezdirme alanları, yaya güvenliği projeleri, viyadük iyileştirmeleri, bisiklet yolları vb.) kullanılıyor.

Topluluk temsilcilerinin bir araya geldiği, kıdemli belediye meclis üyelerinin (*aldermen*) çağrısıyla yapılan toplantılarda, genellikle 8-10 proje öne çıkmaktadır. Semt birimlerinde (*ward office*) ve oy sandığının kurulduğu 5-6 farklı noktada daha oy verme işlemleri, mesai saatleri içinde (09.00 – 17.00) içerisinde yapılabilmektedir. Oy pusulaları, farklı dil seçenekleriyle (İngilizce, İspanyolca, Lehçe) hazırlanmakta, İspanyolca bilen topluluk temsilcileri, oy verme işlemleri esnasında, oy verme noktalarında hazır bulunmaktadır. Tafolar, oy pusulalarının genellikle üç bölümden (yol, aydınlatma ve diğer projeler) oluştuğunu belirtiyor.

Onuncu Semt'teki (10. Ward) uygulamadan yola çıkarak, Chicago'daki katılımcı bütçe uygulamasına ilişkin bir kesit sunan konuşmacı, uygulamayı genellikle ilerici (*progressive*: Amerikan siyasal yaşamında farklı çağrışımları da olan bir kavram) bakışa sahip siyasilerin benimsediğini belirtmiştir. Örneğin; 10. Semt'tin kıdemli meclis üyesi (*aiderwoman*) olan Susan Sadlowski Garza, aynı zamanda öğretmen sendikası üyesidir. Daha ziyade Hispanik Amerikalıların çoğunluklu olarak yaşadığı bir semte olan 10. Semt'teki uygulamada, yapılan konuşmalarda, "Artık Önce Topluluk!" (*Community First Now*), "Katılımcı Bütçenin Sesinize İhtiyacı Var!" (*Participatory Budget Needs Your Voice*) gibi başlıklar öne çıkmaktadır. Garza, kendisini göreve taşıyan seçimler süresince, katılımcı bütçe uygulamasının benimseneceğini seçim kampanyasının ana vaadi haline getirmiş ve örgüt tarzı siyasete karşı platform oluşturmaya odaklanan bir siyaseti benimsediğini deklare etmiştir. Semtin ilk katılımcı bütçe uygulaması, 2015'te yapılıyor. Uygulama sürecindeki anahtar sözcükler, kapsayıcılık ve ayrıcılığa karşıtlık oluyor. On iki gün süreyle oy kullanılabilen seçimler için, 4 oy verme noktası belirleniyor ve çalışanların da oy kullanabilmesi için 16.00 – 20.00 saatleri arasında da oy verme işlemi devam ediyor. Topluluk temsilcilerinin seçim sürecini takip ettiğini belirten Tafolar, seçimlere katılım oranının burada da düşük seyrettiğini (oy verme hakkına sahip şehir sakinlerinin %3'ü – 831 kişi) sözlerine ekliyor.

Otuz Birinci Semt'teki (31. Ward) uygulamaya katılan şehir sakini sayısı 270 oluyor. Tahsis edilen bütçeden 373.660 ABD Doları, sokaklar ve geçitler için ayrılırken diğer projeler içinse toplam 326.340 ABD Doları ayrılıyor. Otuz Altıncı Semt'teki (36. Ward) katılımcı bütçe uygulamasına katılım 1.070 kişide kalıyor. Buradaki seçimler sonucunda ise 550.000 ABD Doları'nın yolların yeniden yapımına ayrılmasına kalan payın ise diğer projeler için harcanmasına karar veriliyor. Konuşmacı, 31. Ve 36. Semtler arasındaki uygulamalara katılım sayısındaki farkın temel nedeninin, ilkinde okullar oy verme noktası değilken ikincisinde okulların da birer oy verme noktası olarak değerlendirilmesi olduğunu belirtiyor. İki semtin katılım oranlarındaki farkı yaratan unsurlar arasında, strateji oluşturmadaki farklılıkların da etkili olduğunu sözlerine ekleyen konuşmacı, buna karşın iki semtin sosyo-ekonomik ve demografik yapısının büyük ölçüde benzerlik gösterdiğini ve son Amerikan başkanlık seçimlerine katılım oranları açısından da her iki semtin, seçimlere düşük katılım gösterdiğini belirtiyor.

İleriye yönelik, aşılması gereken bazı engellerin, uygulamalar sonrasında belirginleştiğini ifade eden Tafolar, Hispanik ve Polonyalı şehir sakinlerinin nasıl süreçle daha iyi şekilde ilişkilendirilebileceğinin, sunulan ve kabul edilen projelerin toplulukların taleplerini ve ihtiyaçlarını ne denli yansıttığının, semtler arasındaki iletişim kanallarının daha da açılması gerektiğinin, şeffaflığın, denetimin ve hesap verilebilirliğin daha iyi sağlanmasının önemini bu süreçte ön plana çıkan noktalar olduğunu belirtmiştir.

Konuşmasını tamamlarken katılımcı bütçe uygulamasına, Chicago'daki örneklerden yola çıkarak, genel bir değerlendirmede bulunan konuşmacı, Chicago Illinois Üniversitesi'ne bağlı bir birim olan Büyük Şehirler Enstitüsü (*Great Cities Institute/ GCI*), katılımcı bütçe uygulamalarına ilişkin düzenli raporlama yaptığını sözlerine ekledi. Bu alanda yürütülen çalışmaların, eşitliğin, kapsayıcılığın, topluluk ruhu ve güç birliği oluşturulmasının, sürdürülebilirliğin, katılımcılığın (özellikle farklı etnik kökenden gelenlerin, düşük gelirli kesimin ve gençlerin), sivil öğrenme ve ilişkilenenmenin artırılmasını hedeflemektedir. Bir başka önemli kazanım ise topluluklar ve yerel yönetimler arasındaki bağların güçlenmesi olmaktadır.

Yukarıda belirtilen kazanımların yanı sıra katılımcı bütçe uygulamalarının bazı kısıtları da olduğunu belirten Tafolar, seçimlerdeki düşük katılım oranlarının (semtlerdeki ortalama katılım 1000-1500 şehir sakiniyle sınırlı), uygulamanın şehir sakinlerine ulaşması noktasındaki engellerin, tahsis edilen bütçenin niteliğinin, tahsis edilen bütçenin sınırlılığının bu kısıtlara birer örnek olduğunu belirtmiştir.